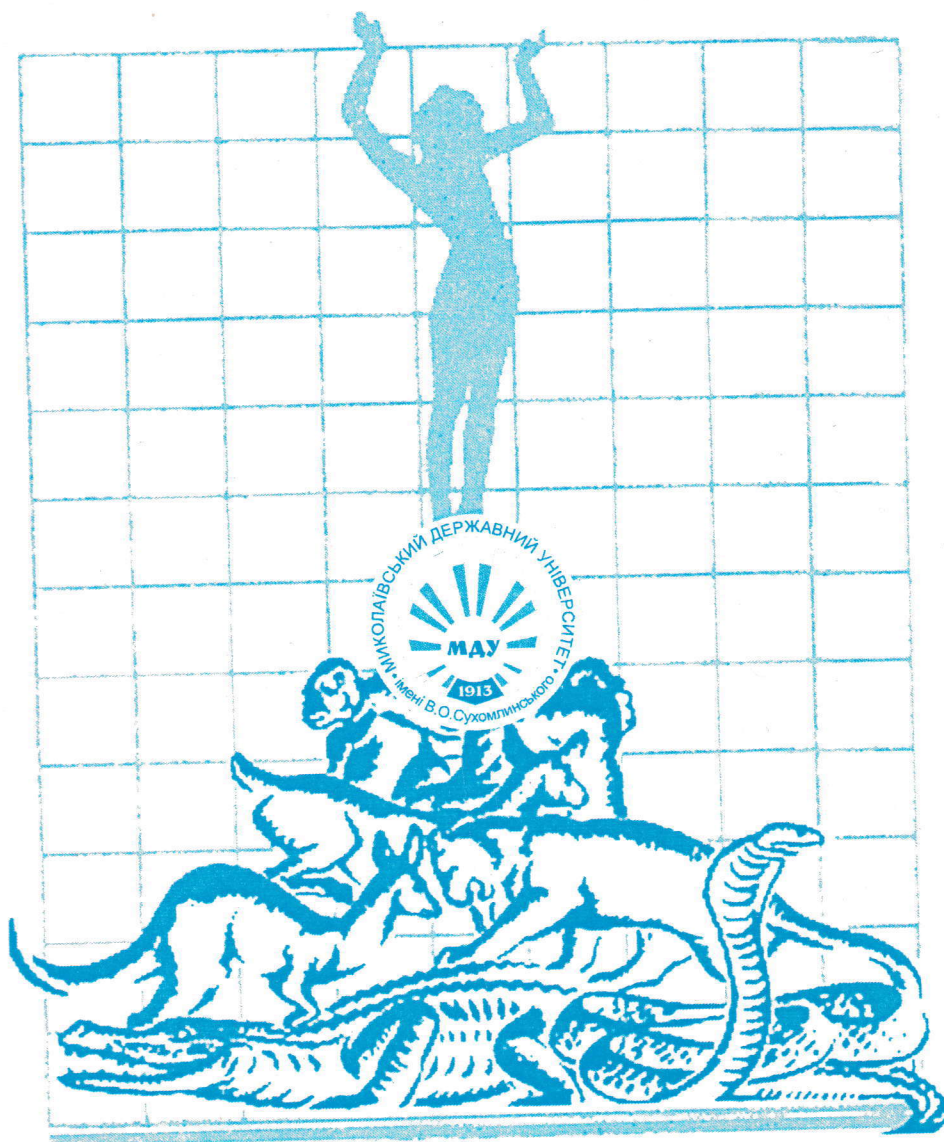

Міністерство освіти і науки України
Миколаївський державний університет ім. В.О.Сухомлинського
Інститут фізичної культури та спорту
Кафедра біологічних основ фізичного виховання та спорту

VII МІЖНАРОДНІ НОВОРІЧНІ БІОЛОГІЧНІ ЧИТАННЯ

21-22 грудня 2007 року

Миколаїв

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛИШАЙНИКІВ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ НИЖНЬОГО ДНІПРА

Гавриленко Л.М.

Херсонський державний університет

В статті надається історія дослідження ліхенофлори правобережжя нижнього Дніпра з 1927 року до 2006 року. Для території досліджень наводиться 115 видів лишайників. Поставлені завдання щодо подальших досліджень та аналізу ліхенофлори.

Ключові слова: лишайники, Правобережжя Нижнього Дніпра

Територія Правобережжя Нижнього Дніпра знаходиться на півдні України, в зоні Причорноморської низовини, в межах правобережжя Херсонської області, від с. Нововоронцовка на північному сході до м. Берислав на заході.

Перші достовірні повідомлення щодо ліхенофлори досліджуваної території наводяться в роботі А.М. Окснера «До вивчення флори обрісників каменятих виходів України» [3]. На території балки Кам'янка Бериславського району автором були знайдені *Caloplaca aurantia*, *C. saxicola*, *Caloplaca variabilis* та ін. Окремі види лишайників, а саме *Cetraria steppae*, *Collema cristatum*, *Placocarpus schaeereri*, *Verrucaria lecideoides*, *V. muralis*, *Xanthoparmelia camtschadalis* наводилися саме з цього місцезнаходження в його подальших роботах [4,5].

З 1993 року планомірно вивчається ліхенофлора півдня України О.Є. Ходосовцевим. Його дослідження було узагальнено в його монографії „Лишайники причорноморських степів України” [7]. Серед 316 видів, які були наведені для півдня України, для Правобережжя Нижнього Дніпра наводиться 99 видів. Лишайники збиралися в околицях м. Херсона, Берьовчина балка), сіл Антонівка, Дар'ївка, Микільське, Понятівка, Білозерка Білозерського району; Тягинка, Львове, Бургунка, Миколаївка, Отрадокам'янка Бериславського району та м. Берислава. Автором наводилися види, головним чином з вапнякових відслонень, серед яких *Caloplaca marmorata* та *Lecanora xanthostoma* були новими для України. Усі лишайники вапнякових відслонень аналізувалися як ліхенофлора кальцепетрофітного флорокомплексу [7].

У 1995 році вперше для степової зони було проведено ліхеноіндикаційне картування м. Херсона [6]. У м. Херсоні було знайдено 47 видів епіфітних лишайників, на основі поширення та частоти трапляння яких було виділено чотири ізотоксичні ліхеноіндикаційні зони, було знайдено як чутливі, так і токситолерантні види лишайників. У м. Херсоні знаходяться об'єкти природно-заповідного фонду України, ліхенофлору яких було досліджено. Серед них дендропарк Херсонського державного аграрного університету (13 видів лишайників), парк школи-інтернату №2 (20 видів), ботанічний сад Херсонського педагогічного університету (26 видів лишайників) [1, 6, 7].

На території досліджень є низка запроєктованих об'єктів природно-заповідного фонду України, серед яких ботанічний заказник „Шилова балка”. Ліхенофлора цієї території, за попередніми дослідженнями, представлена 26 видами, серед яких дуже цікаві види *Uromyces candidissimus*, *Xanthoria papillifera*, а також „червонокнижні” – *Cetraria steppae*, *Uromyces rufuscula*, *Xanthoparmelia camtschadalis* [7].

На початку XXI століття виходять окремі праці [8, 9] де представлені відомості щодо лишайників досліджуваної території. Як нові для України види наводяться *Caloplaca latellata* та *C. adelphoparasitica* [8]. На ґрунті Миловської балки був знайдений новий для України рід *Heteroplacidium* [9]. Проводячи монографічну обробку роду *Candelariella* півдня України О.Є. Ходосовцев [10] для Правобережжя Нижнього Дніпра навів *Candelariella latellata*, *C. medians* та новий для Європи *C. oleifera*.

Лишайники кам'янистих антропогенних субстратів м. Херсона були частково досліджені під час виконання магістерської роботи О. Звозиль [1]. Під час інвентаризації виявлено 37 видів лишайників. Найбільше видів знайдено на вапнякових спорудах: 32 види, серед яких *Acarospora cervina*, *Caloplaca aurantia*, *C. marmorata*, *C. variabilis*, *Placynthium nigrum*, *Verrucaria calciseda* та ін. Найбільш поширеними видами на бетонних спорудах є *Candelariella aurella*, *Caloplaca decipiens*, *Lecanora dispersa*, *Verrucaria muralis* та ін.

У 2003 р. почалося дослідження лишайників лесових відслонень. В результаті досліджень було знайдено 25 видів лишайників, серед них *Caloplaca borystenica* Khodosovtsev & S. Kondr. та *Limoniella caloplacae* S.Kondr et Khodosovtsev були описані вперше для науки [12]. Лишайники *Caloplaca albolutescens*, *C. räsänenii*, *Collema coccophorum*, *Placidopsis cinerascens*, *Rinodina mucronatula* вперше приведені для ліхенофлори України, а види – *C. ferrari* (Bagl.) Jatta, *Megaspora verrucosa* (Ach.) Hafellner & V. Wirth и *Squamarina lentigera* (F.C. Weber) Poelt для її рівнинної частини [11]. На лесових відслоненнях встановлено існування 3 асоціацій, двох союзів та одного порядку. Один союз та дві асоціації запропоновано описати як нові для науки: союз *Endocarpo-Caloplacion* ass. nova prov. – угруповання лишайників на вертикальних поверхнях лесових відслонень; асоціація *Caloplacetum albolutescentis* ass. nova prov. – угруповання лишайників на вертикальних поверхнях лесових відслонень; асоціація *Caloplacetum borystenici* ass. nova prov. – угруповання лишайників на горизонтальних поверхнях та пологих схилах лесових відслонень півдня України.

Таким чином, за літературними джерелами, для ліхенофлори правобережжя Нижнього Дніпра наводилося 115 видів лишайників. Майже не дослідженими виявилися балки між с. Берислав та с. Нововоронцівка. Не розпочиналися дослідження лишайникових угруповань на вапнякових відслоненнях. Необхідно повторно провести ліхеноіндикаційне картування м. Херсона для встановлення динаміки епіфітної ліхенофлори. За останні роки на правобережжі Дніпра запроєктовано низку ландшафтних та ботанічних заказників, ліхенофлора яких не вивчалася. Отже, дослідження ліхенофлори правобережжя Нижнього Дніпра в умовах антропогенного навантаження є актуальною темою досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко М.Ф., Ходосовцев О.Є., Петрова М.М. До вивчення біорізноманіття ботанічного саду Херсонського педагогічного університету // Метода. – 1999. – Вид. "Символ". – С. 71-75.
2. Звозиль О.Д. Лишайники кам'янистих антропогенних субстратів м. Херсона // Метода. – 2001. – С. 12-14.
3. Окснер А.М. До вивчення флори обрідників каменястих виходів України // Вісн. Київ. ботан. саду. – 1927. – Вип. 5/6. – С. 23-82.
4. Окснер А. М. Флора лишайників України. – Вид-во АН УРСР. – Київ, 1956. – Т. 1. – 495 с.
5. Окснер А. М. Флора лишайників України. – К.: Наук. думка, 1993. – Т. 2, вип. 2. – 544 с.
6. Ходосовцев О.Є. Лишайники півдня України. – Автореф. канд. дис.:03.00.05 – ботаніка. – Київ, 1997. – 16 с.
7. Ходосовцев О.Є. Лишайники причорноморських степів України. – Київ: Фітосоціоцентр, 1999. – 236 с.
8. Ходосовцев О.Є. Нові для України види роду *Caloplaca* Th. Fr. (Teloschistaceae) // Укр. ботан. журн. – 2001. – Т.58, № 4. – С. 460-465.
9. Ходосовцев О.Є. Нові для України роди лишайників // Укр. ботан. журн. – 2005. – Т.62, №2. – С. 170-174.
10. Ходосовцев А.Е. Род *Candelariella* (Candelariaceae, Lecanorales) юга України // Новости систематики низших растений. – 2005. – Т. 39. – С. 82-96.
11. Ходосовцев О.Є. Лишайники лёссовых обнажений юга Украины // Охрана степей Евразии (Оренбург, 9-11 сентября 2006г.). – Оренбург, 2006. – С. 743-745.
12. Kondratyuk S. Ya., Khodosovtsev A.Ye., Karnefelt I. *Limoniella caloplacae* sp. nova (Leothiales), a new lichenicolous fungus on *Caloplaca botysthenica* sp. nova (Lecanorales, Ascomycota) // Mycologia Balcanica. – 2006. – N3. – P. 95-99.

Summary

Gavrylenko L.M. The history of the lichen flora in the Right Bank of the Lower Dniپر from 1927 to 1999 are provided. 115 species of the lichens are reported. The perspective aims in the study of the lichen flora of this territory are proposed.